

PAWEŁ CIEŚLA

Instytut Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego

<https://orcid.org/0000-0001-7127-7742>

pawel.ciesla@uni.opole.pl

Działalność studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (1954–1994)

1. Geneza i rozwój studenckiego ruchu naukowego w Polsce – 2. Uwarunkowania działalności studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu – 3. Działalność naukowo-dydaktyczna studenckiego ruchu naukowego pedagogów – 4. Działalność kulturalno-społeczna studenckiego ruchu naukowego opolskich pedagogów

Proces wdrażania młodzieży akademickiej do działalności naukowo-badawczej utożsamiany jest zazwyczaj z funkcjonującym na uczelniach wyższych studenckim ruchem naukowym, stanowiącym historycznie ukształtowany system form zaspokajania, rozwijania i precyzowania zainteresowań, opartym w dużej mierze na samodzielności i samorządności¹. Poprzez studencki ruch naukowy uwidaczniają się naturalne i dobrowolne tendencje młodzieży do zrzeszania się i prowadzenia wspólnej aktywności, ukierunkowanej na realizację zamierzonych celów (np. wynikających z planów badawczych jednostek uczelnianych czy też inicjowanych oddolnie²), związanych z rozwiązywaniem, najczęściej w oryginalny i innowacyjny sposób, istotnych problemów naukowo-społecznych.

¹ Zob. Józef Dziechciarz. 1977. „Rola studenckiego ruchu naukowego w procesie wychowawczym szkoły wyższej”. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* 116 (138): 85.

² Józef Dziechciarz, Jerzy Goduła. 1976. „Potrzeba badań nad studenckim ruchem naukowym”. *Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego* 6 (28): 48.

Podstawową formę organizacyjną studenckiego ruchu naukowego pełnią zatem koła naukowe, specjalizujące się w określonej dziedzinie wiedzy (powiązanej najczęściej z działalnością badawczą macierzystej jednostki), zrzeszające przede wszystkim ambitne i otwarte na wyzwania osoby, inicjujące projekty, działania naukowe, popularyzacyjne i samokształceniowe, wyznaczające czynne zaangażowanie studentów w proces kształcenia i włączające ich w życie uczelni³, a także umożliwiające zaspokajanie ich potrzeb, w tym nabywanie nowych i poszerzanie dotychczasowych doświadczeń zawodowych i społecznych (m.in. rozwijanie umiejętności organizacyjnych i kompetencji miękkich, szczególnie pożądaných na współczesnym rynku pracy)⁴. Ponadto partycypacja studentów w działalności kół naukowych otwiera im możliwość nawiązania szerszej współpracy z pracownikami naukowo-badawczymi czy interesariuszami zewnętrznymi, wspierając zarazem implementację zdobytej wiedzy w praktycznych działaniach, jak również wkroczenie na ścieżkę długofalowego rozwoju, co czyni je atrakcyjnym wyborem dla studentów⁵.

Niemniej jednak efektywne funkcjonowanie studenckiego koła naukowego może zahamować szereg czynników (z uwagi na częste funkcjonowanie na marginesie życia akademickiego), wśród których Jacek Gulanowski wyodrębnił:

- wewnętrzne (wynikające z charakteru organizacji studenckich, specyfiki ich funkcjonowania, np. brak należytej aktywności ze strony opiekuna koła, podejmowanie nieatrakcyjnych inicjatyw, zróżnicowane zainteresowania członków, ich nikłe [akcyjne] zaangażowanie, powodujące problemy z ciągłością działań);
- zewnętrzne (wynikające ze specyfiki środowiska akademickiego, z którym są związane, np. stopień biurokratyzacji uczelni, zasady finansowania kół naukowych, zaangażowanie studentów wyłącznie w celu zwiększenia szans na otrzymanie stypendium czy też konieczność podejmowania przez nich pracy zarobkowej w czasie studiów)⁶.

³ Barbara Kromolicka. 2016. „Zaangażowanie studentów w proces kształcenia uniwersyteckiego”. *Pedagogika Szkoły Wyższej* 2: 27.

⁴ Beata Łubek. 2016. „Aktywność studentów w Studenckich Kołach Naukowych a ich decyzje zawodowe”. *Zeszyty Studenckiego Ruchu Naukowego UJK* 25 (1): 174.

⁵ Bartłomiej Kurzyk. 2015. Model organizacji koła naukowego a rozwój praktycznych kompetencji studentów. W *Nauczyciel akademicki wobec nowych wyzwań edukacyjnych*. Red. Piotr Wdowiński, 130–131. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

⁶ Zob. Jacek Gulanowski. 2013. Problemy młodej polskiej nauki według członków kół naukowych. W *Fabryki dyplomów czy universitas?. O „nadwiślańskiej” wersji przemian w edukacji akademickiej*. Red. Maria Czerepaniak-Walczak, 200–208. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Aktywność studentów zrzeszonych w kołach i sekcjach naukowych, charakteryzując się spontanicznością i autentycznością podejmowanych działań, stanowiła istotny i nieodzowny obszar funkcjonowania i trwania opolskiej uczelni, wydawnie uzupełniając i wzbogacając zarówno organizację, jak i realizację procesu dydaktyczno-wychowawczego (wykraczając poza standardowy program studiów i wspierając łączenie teorii z praktyką)⁷. Niemniej jednak realizacja poczynań studenckich nie zawsze wiązała się z sumiennością w pozostawianiu stosownej dokumentacji, ukazującej dorobek poszczególnych kół naukowych, prowadząc do powstawania istotnych luk źródłowych, utrudniających weryfikację rzeczywistego zaangażowania środowiska studenckiego (nawet odtworzenie i uszeregowanie nazwisk przewodniczących poszczególnych kół naukowych staje się wyzwaniem⁸), przyczyniając się tym samym do sytuacji, w której sami członkowie kół „nie mają świadomości tradycji własnej organizacji”⁹.

W związku z powyższym, zasadnym staje się podjęcie próby nakreślenia wielowymiarowej działalności studenckiego ruchu naukowego opolskich pedagogów (w układzie chronologiczno-problemowym), wspierającego aktywizację naukowo-dydaktyczną i kulturalno-społeczną opolskich studentów, zrzeszonych w pedagogicznych kołach naukowych, funkcjonujących w okresie Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu (dalej: WSP).

1. Geneza i rozwój studenckiego ruchu naukowego w Polsce

Tradycje studenckiego ruchu naukowego sięgają początków XIX w., łącząc się z powstawaniem oddolnych (zazwyczaj nietrwałych i zrzeszających niewielką liczbę studentów) pozauczelnianych i apolitycznych (deklaracyjnie) stowarzyszeń i związków naukowych¹⁰, oddziałujących na młodzież akademicką poprzez organi-

⁷ Eugenia Karcz-Taranowicz. 2022. „Z dziejów studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Uniwersytecie Opolskim – zarys problemu”. *Paidagogos* 7: 4.

⁸ Marek Masnyk. 1988. Wstęp. W *Studencki Ruch Naukowy w opolskiej WSP (1986–1987)*. Red. Marek Masnyk, 2. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.

⁹ Marcelina Smużewska. 2011. „Studencki ruch naukowy w systemie nauki akademickiej”. *Rocznik Lubuski* 37 (2): 203.

¹⁰ W przypadku górnośląskiej młodzieży akademickiej, początki ruchu stowarzyszeniowego we wrocławskim ośrodku naukowym (m.in. Związek Krajowy „Polonia” [1819–1832], Towarzystwo Literacko-Słowiańskie [1836–1886] czy Towarzystwo Polskich Górnoślązaków [1863–1876]), uwarunkowane były rozbudzeniem zapału do nauki i doskonalenia języka polskiego, by móc właściwie przygotować się zarówno do pracy duszpasterskiej (studenci nauk teologicznych) wśród ludności Górnego Śląska (używającej w dalszym ciągu języka polskiego, pomimo akcji germanizacyjnych), jak i prób pracy twórczej na odcinkach kultury i oświaty polskiej (w celu odrodzenia moralnego i politycznego narodu) – co jednocześnie wiązało się z natychmiastowymi represjami ze strony przedsta-

zowane spotkania, zorientowane na pracę samokształceniową i naukową, związaną z poznawaniem i pogłębianiem znajomości zagadnień różnorodnych dyscyplin naukowych, literatury czy poezji, a także nieoficjalnie (konspiracyjnie) na pracę ideowo-wychowawczą, stopniowo rozwijającą działalność patriotyczną i niepodległościową¹¹. Natomiast upowszechnienie idei kół naukowych, zaspokajających skonkretyzowane zainteresowania naukowe studentów, nastąpiło dopiero w latach 70. i 80. XIX w. (w związku z ograniczeniem represji ze strony państw zaborczych). Wówczas przede wszystkim w środowisku krakowskim i lwowskim zaczęły powstawać organizacje wzorowane na Towarzystwie Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego (powołanym w 1851 r., celem zorganizowania własnej biblioteki prawniczej i wydawania skryptów dla studentów)¹².

Przyjmując za M. Smużewską periodyzację dziejów rozwoju polskiego studenckiego ruchu naukowego, ukształtowały się trzy zasadnicze jego modele: przedwojenny (do 1939 r.), socjalistyczny (1945–1989) i współczesny (po 1989 r.), mające swoje specyficzne cechy, wynikające z sytuacji zewnętrznej i oddziałujące na jego funkcjonalność (w tym preferowane kierunki i formy podejmowanych działań)¹³.

Odzyskanie niepodległości w 1918 r. stworzyło warunki do prężnego rozwoju wielokierunkowej działalności dla odradzających się, jak i nowo powstających studenckich kół naukowych (korzystających z szerokiej autonomii), które poprzez swą obecność na wydziałach uczelnianych, mając łatwiejszy dostęp do studentów, stanowiły niejako przedłużenie aktywności „Bratnich Pomocy”¹⁴, współpracując z nimi w zakresie prowadzenia działalności samopomocowej w nauce wśród studentów (m.in. wypożyczając pomoce naukowe, prowadząc działalność wydawniczą, zaopatrując studentów w skrypty i podręczniki, organizując czytelnie

wicieli pruskiego aparatu kościelnego i państwowego (także uczelnianego). Zob. Franciszek Szymiczek. 1963. *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 22–55.

¹¹ Józef Dziechciarz, Jerzy Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 13–18. Por. Franciszek Szymiczek. 1963. *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

¹² Andrzej Gąska, Jacek Gburek, Marian Wojewoda, Zenon Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole. Zarys monograficzny*. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu, 5.

¹³ Smużewska. 2011. „Studencki ruch naukowy w systemie nauki akademickiej”, 200–203.

¹⁴ Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów (1859–1950) funkcjonowały na poszczególnych uczelniach w charakterze studenckich organizacji samopomocowych, wspierających studentów zwłaszcza w zakresie pomocy materialnej (m.in. poprzez udzielanie pożyczek, stypendiów), organizowania opieki lekarskiej, pomocy przy zakwaterowaniu (budowanie domów studenckich) czy w sferze kulturalno-towarzystkowej (np. organizowanie akcji filantropijnych czy imprez rozrywkowych), a nawet wycieczkowej. Ponadto kierowały rozwiniętą działalnością handlowo-gospodarczą, prowadząc m.in. sklepy z odzieżą, żywnością czy pomocami naukowymi. Zob. Czesław Kozłowski. 1971. *Słownik organizacji młodzieżowych w Polsce 1918–1970*. Warszawa: Wydawnictwo „Iskry”, 14–15.

i biblioteki). Ówczesna aktywność kół naukowych, oprócz organizacji otwartych odczytów (wygłaszanych przez profesorów), prezentowania referatów na zebraniach (pracy samokształceniowej), wyrażała się również w modernizacji i wzbogacaniu systemu nauczania i form zdobywania wiedzy (m.in. o organizację praktyk studenckich, kursów specjalistycznych czy wycieczek naukowych)¹⁵.

W odpowiedzi na sygnalizowaną potrzebę współpracy naukowej ze studentami, reprezentującymi różne ośrodki akademickie, powoływano pierwsze związki branżowe kół, konsolidujące organizacje o podobnym profilu działania (w dziedzinie nauki), by w 1922 r. utworzyć pierwszą centralną reprezentację studenckiego ruchu naukowego – Ogólnopolski Związek Kół Naukowych Polskiej Młodzieży Akademickiej (przemianowany w 1929 r. na Ogólnopolski Związek Akademicki Kół Naukowych), oddziałujący pozytywnie na wymianę informacji między kołami oraz wspieranie (także finansowe) i doskonalenie form ich pracy, a tym samym pozwalający przezwyciężyć dotychczasową bolączkę – atomizację naukowych kół i towarzystw studenckich¹⁶. Warto również podkreślić, że jednym z najważniejszych osiągnięć władz związkowych było zwołanie w 1931 r. I Kongresu Naukowego Polskiej Młodzieży Akademickiej, w którym uczestniczyli delegaci większości studenckich organizacji naukowych, funkcjonujących wówczas w polskich uczelniach¹⁷.

Po zakończeniu II wojny światowej koła naukowe znalazły się w nowej rzeczywistości. Pomimo początkowej reaktywacji i funkcjonowania zgodnie z tradycjami i formami działań, wypracowanymi w okresie międzywojennym (jednakże skoncentrowanymi głównie na działalności samopomocowej), stały się obiektem szczególnego zainteresowania ze strony władz państwowych, podejmujących coraz to bardziej stanowcze próby zawłaszczenia ruchu i wdrożenia rozwiązań radzieckich, pozwalających skutecznie realizować cele ideologiczne względem młodzieży akademickiej¹⁸. Dlatego też pod szczytnym hasłem konsolidacji i koordynacji studenckiego ruchu naukowego powołano Federację Polskich Organizacji Studenckich, przekształconą w 1950 r. w Zrzeszenie Studentów Polskich (dalej: ZSP) – biurokratyzowaną strukturę, obejmującą całościowy patronat nad inicjatywami kół naukowych, ograniczając tym samym działalność kół naukowych wyłącznie do

¹⁵ Por. Dziechciarz, Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 32–37.

¹⁶ Marcelina Smużewska. 2015. „Studencki ruch naukowy w polskich uniwersytetach z perspektywy zmian zachodzących we współczesnym szkolnictwie wyższym”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 1 (45): 224.

¹⁷ Marcelina Smużewska. 2012. „Jak połączyć bakcyła nauki? Rzecz o genezie i roli akademickiego ruchu naukowego”. *StRuNa. Czasopismo Studenckiego Ruchu Naukowego* 1: 16.

¹⁸ Michał Wójciuk. 2007. „Koło Naukowe Historyków Studentów UMCS w Lublinie (1953–2001). Działalność studenckiej organizacji naukowej na tle przemian społecznych i ustrojowych w Polsce”. *Radzyński Rocznik Humanistyczny* 5: 193.

sfery naukowej (w rzeczywistości samokształceniowej), a także wiążąc je z działalnością katedr i zakładów uczelni, co spotkało się jednak z „reakcyjną postawą części aktywu kół i ich opiekunów”¹⁹ (m.in. z uwagi na utratę dotychczasowej niezależności, zmianę formy programowej i ogólną sytuację uczelni na początku lat 50.). Wtedy też nastąpiło odgórne dostosowanie się zrzeszenia do funkcji i zadań kół naukowych w uczelniach socjalistycznych, powodując ich rozdrobienie organizacyjne, a niekiedy nawet zawieszenie ich działalności, doprowadzając wręcz do regresu studenckiego ruchu naukowego.

Ożywienie działalności kół naukowych (także wzrost ich liczebności) we wszystkich ośrodkach akademickich (w tym najmłodszych, jak Opole i Białystok)²⁰ nastąpiło dopiero w latach 60. ubiegłego wieku wraz z wdrożeniem zmian jakościowych w funkcjonowaniu studenckiego ruchu naukowego (w ramach ZSP), takich jak m.in.: upowszechnienie organizacji studenckich seminariów i konferencji naukowych, połączonych z konkursami na najlepsze referaty, wprowadzenie nowej formy pracy – obozów naukowo-badawczych, które mogły być uznawane za praktyki wynikające z programu studiów, czy inaugurację ogólnopolskich zjazdów programowo-metodycznych studenckich kół naukowych (formułujących nowe kierunki rozwoju ruchu i akcentujące powiązanie działalności kół naukowych z utylitarnymi potrzebami życia społeczno-gospodarczego kraju)²¹.

Zmiany wizji modelu studenckiego ruchu naukowego, charakterystyczne szczególnie na początku lat 70., skoncentrowane były na wprowadzenie faktycznego monizmu organizacyjnego (Socjalistyczny Związek Studentów Polskich), podporządkowującego sobie całe życie studenckie²², w tym też sposoby i formy rozwijania zainteresowań naukowych, których realizacja opierała się w głównej mierze na zorganizowanych, kontrolowanych i aprobowanych przez organizację i uczelnie propozycji działań (pozornie opartych o idee samorządności). Podkreślano jednocześnie, że istnienie i działalność studenckiego ruchu naukowego jest nieodłącznym elementem funkcjonowania szkolnictwa wyższego, zgodnie z założeniami programu zwiększania udziału studentów w procesie dydaktyczno-wychowawczym i w pracach badawczo-rozwojowych, nobilitującego pracę w kołach²³.

¹⁹ Dziechciarz, Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 50.

²⁰ Dziechciarz, Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 201.

²¹ Gaska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 8.

²² Magda Mikołajczyk. 1988. „Założenia organizacyjne i etapy ewolucji ruchu studenckiego w Polsce w latach 1944–1984”. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Ekonomiczno-Społeczne* 127 (5): 111–112.

²³ Marcelina Smużewska. 2012. „Studencki ruch naukowy w UMK”. *Biuletyn kół i organizacji studenckich Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu* 1: 12.

Wydarzenia polityczne początku lat 80. przyćmiły działalność naukową studenckiego ruchu (w trakcie stanu wojennego koła naukowe zostały zawieszane, a następnie rozwiązane), która stopniowo odradzała się wraz ze stabilizacją sytuacji na uczelniach wyższych (od roku akademickiego 1982/1983)²⁴. Diametralna zmiana w funkcjonowaniu kół naukowych nastąpiła w 1989 r. Wówczas studencki ruch naukowy pozbawiony został kurateli ideowo-wychowawczej i finansowania ze strony organizacji, przez co opierał się na całkowitej spontaniczności, tracąc swoją spójną tożsamość²⁵, skutkującą spadkiem prestiżu poszczególnych kół naukowych, które usamodzielniając się, zostały zobligowane do poszukiwania nowych strategii adaptacyjnych, pozwalających skutecznie konkurować z innymi formami aktywności studentów. Od lat 90., wraz z umasowieniem kształcenia, nastąpił wyraźny wzrost liczby kół naukowych, wyspecjalizowanych w wąskich dziedzinach wiedzy (tzw. koła subdyscypliny i specjalistyczne, często posiadające proveniencje w sekcjach naukowych), które niestety, funkcjonują najczęściej w oderwaniu od siebie²⁶.

2. Uwarunkowania działalności studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu

Studencki ruch naukowy opolskich pedagogów zainicjowany został jeszcze w okresie funkcjonowania wrocławskiej WSP (1950–1954) jako studenckie „Koło Pedagogiczne” (działające od roku akademickiego 1952/1953), stanowiące bezpośrednią inspirację do powołania 29 listopada 1954 r. przy Katedrze Pedagogiki (z inicjatywy rektora WSP – doc. dra Jana Zborowskiego) „Koła Młodych Pedagogów”²⁷, po formalnym przeniesieniu – decyzją władz centralnych – uczelni do Opoli²⁸, mającej odegrać „poważną rolę w oświatowo-kulturalnym i naukowym

²⁴ Krzysztof Rudno-Rudziński. 2007. Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim. W *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*. Red. Adam Chmielewski, 650–651. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

²⁵ Barbara Łuczyńska, Marcin Kruszak. 2007. Studencki ruch naukowy na Uniwersytecie Jagiellońskim. W *Studenci we wspólnocie akademickiej*. Red. Danuta Skulicz, 167. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

²⁶ Smużewska. 2012. „Jak połknąć bakcyła nauki?”, 18.

²⁷ Zob. Gąska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 10.

²⁸ [brak aut.]. 1954. „Uchwała nr 698 Rady Ministrów z dnia 26 października 1954 r. w sprawie przeniesienia siedziby Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej we Wrocławiu do Opoli”. *Monitor Polski* 106: poz. 1411.

zagospodarowaniu województwa opolskiego”²⁹. Głównym celem koła (liczącego 24 członków), pod opieką dra Piotra Guza, było wsparcie działalności Katedry w zakresie popularyzacji nauk pedagogicznych wśród studentów (w tym czasie opolska WSP nie prowadziła kierunków pedagogicznych)³⁰, co czyniono zgodnie z ustalonym planem pracy poprzez organizację spotkań naukowych z pracownikami uczelni i opracowywanie referatów prezentowanych na spotkaniach koła. Niestety, mimo dużych wysiłków ze strony pracowników Katedry (sprawującej formalną opiekę nad kołem): „Nie udało się osiągnąć zadowalających wyników działalności koła”³¹. Ponadto malejące zaangażowanie ze strony studentów i trudna tematyka omawianych zagadnień doprowadziły w konsekwencji do podjęcia uchwały (na wniosek Katedry z 10 maja 1956 r.) zawieszającej jego działalność³².

Pomimo nieobecności pedagogicznego koła naukowego w opolskiej uczelni w latach 60. (wówczas kilkakrotnie podejmowano bezskuteczne próby wskrzeszenia koła), studencki ruch naukowy WSP przeżywał okres świetności, charakteryzując się znacznymi osiągnięciami: „Wykraczającymi poza uczelnię, licząc się poważnie w studenckim ruchu naukowym w Polsce i uczestnicząc czynnie w zjazdach i seminariach naukowych”³³.

Dogodny klimat do odrodzenia studenckiego ruchu pedagogicznego nastąpił dopiero wraz z powołaniem Instytutu Pedagogiki w 1973 r. i utworzeniem – za sprawą agitacji rektora WSP prof. dra hab. Tadeusza Gospodarka – kierunków pedagogicznych w opolskiej uczelni, będących podstawą do rozpoczęcia wielokierunkowego kształcenia pedagogicznego³⁴, przygotowującego studentów, zgodnie z misją WSP, do pracy zawodowej oraz do działalności i refleksji naukowo-badawczych. Wówczas w wyniku wspólnej inicjatywy pracowników Instytutu i zaintereso-

²⁹ Bolesław Reiner. 1975. „Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu w środowisku naukowym regionu”. *Studia Śląskie. Seria Nowa* 27: 388.

³⁰ Zenon Jasiński. 1985. Z dziejów Naukowego Koła Pedagogów. W *Studencki ruch naukowy w opolskiej WSP. Materiały na seminarium kół naukowych nt. „Funkcje kół naukowych w przygotowaniu zawodowym kandydatów na nauczycieli”*. Red. Zenon Jasiński, 18. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.

³¹ Witold Kruk-Ołpiński. 1956. „Działalność Katedry Pedagogiki naszej WSP”. *Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne. Pedagogika. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu* 1: 9.

³² Karcz-Taranowicz. 2022. „Z dziejów studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Uniwersytecie Opolskim, 7.

³³ Janusz Michulowicz. 1970. Społeczno-polityczna, kulturalna i naukowa działalność studenckich organizacji młodzieżowych. W *Dwudziestolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu 1950–1970. Księga Pamiątkowa*. Red. Henryk Borek, Jan Jakubowski, 236. Opole – Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

³⁴ Zob. Stanisław Nicieja. 1985. *Opolska Alma Mater 1950–1985: fakty i ludzie*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, 56.

sowanych studentów, w październiku 1974 r. zostało zorganizowane Koło Naukowe Pedagogów i Psychologów³⁵ (rozdzielone 15 kwietnia 1975 r. na samodzielne podmioty, mianowicie: Naukowe Koło Pedagogów [dalej NKP] oraz Psychologiczne Koło Naukowe Studentów Pedagogiki)³⁶ o ściśle określonych kierunkach pracy naukowo-badawczej dla potrzeb środowiska i uczelni, którego działania skoncentrowane były wokół czterech sekcji problemowych: naukowo-badawczej, kontaktów naukowych, kuratorów społecznych i organizacyjnej³⁷. Dodatkowym impulsem do szybkiego rozwoju NKP w latach 70. (z 9 członków w 1974 r. do 80 członków w roku akademickim 1978/1979)³⁸ było nieoczekiwane zarządzenie władz WSP, zgodnie z którym każdy student musiał przynależeć przynajmniej do jednej organizacji młodzieżowej³⁹, oddziałując pozytywnie na rozwój, podejmowane aktywności, jak i liczebność studentów zaangażowanych w ruchu naukowym (kosztem studenckich organizacji politycznych).

Wobec intensyfikacji działań studenckich i podejmowaniem ambitnych tematów badawczych (włączanych częściowo także w plan pracy Instytutu)⁴⁰ postanowiono w drugiej połowie lat 70. rozszerzyć liczbę sekcji problemowych (powoływanych zadaniowo) o następujące: opiekuńcza (współpraca z Kuratorskim Ośrodkiem Pracy z Młodzieżą Nieletnią), resocjalizacyjna (współpraca z Milicyjną Izbą Dziecka), ds. badań nad systemami oświatowymi, ds. badania problemów alkoholizmu, ds. badania środowiska studenckiego, ds. badania środowiska harcerskiego (dr Eryk Holona) oraz ds. badań nad uczniem zdolnym (dr Zofia Halska)⁴¹.

Wydarzenia społeczno-polityczne początku lat 80. (pomimo odgórnego delegacji organizacji studenckich) nie wpłynęły na całkowite „przerwanie działal-

³⁵ Opiekunem merytorycznym sekcji pedagogicznej został mianowany doc. dr Franciszek Czech, natomiast sekcji psychologicznej doc. dr Lidia Stawowska.

³⁶ Marek Masnyk. 1979. *Dzieje Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu w latach 1973–1978* [Niepublikowana praca magisterska]. WSP w Opolu, s. 122–130. Archiwum Uniwersytetu Opolskiego (AUO), sygn. 14/325/79r.

³⁷ Paweł Cieśla. 2023. Studencki ruch naukowy pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej i Uniwersytecie Opolskim – zarys działalności. W *50 lat opolskiej pedagogiki akademickiej i uniwersyteckiej*. Red. Edward Nycz, Patrycja Kaszubska-Dziergas, 62. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

³⁸ Andrzej Gąska, Jacek Gburek. 1980. Z działalności Naukowego Koła Pedagogów WSP w Opolu. W *Problemy dzieci i młodzieży w badaniach młodych pedagogów. Materiały VI Letniej Szkoły Pedagogów*. Red. Zenon Jasiński, 9–12. Opole: Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Naukowe Koło Pedagogów.

³⁹ Ryszard Pietrzak. 1997. „Koła wyszły z mody”. Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego 1 (3): 15.

⁴⁰ Gąska, Gburek. 1980. *Z działalności Naukowego Koła Pedagogów WSP w Opolu*, 12.

⁴¹ Cieśla. 2023. Studencki ruch naukowy pedagogów, 62–63.

ności NKP, lecz była ona mniej dostrzegalna niż w poprzednim okresie⁴². Koło stopniowo odradzało się od roku akademickiego 1982/1983 (zauważalny był jednak spadek liczebności członków NKP: 1980 r. – 60 członków, 1984 r. – 50 członków i 1986 r. – 42 członków), wspierając jednocześnie realizację kierunków badawczych poszczególnych katedr i zakładów jednostki macierzystej, wyznaczających nową (zadaniową) strukturę sekcji naukowych: nauczania początkowego (mgr Andrzej Całus), metodologicznej (doc. dr Władysław Puślecki), historii wychowania i myśli pedagogicznej oraz pedagogiki porównawczej i andragogiki (dr Zenon Jasiński), pedagogiki społecznej (dr Danuta Kowalczyk), milicyjnej izby dziecka (mgr Tadeusz Białowicz), badań nad kulturą (mgr Jerzy Pająk), badań nad środowiskiem studenckim (mgr Marian Wojewoda) oraz współpracy ze środowiskiem (mgr Jacek Gburek)⁴³. W drugiej połowie lat 80. modyfikacja struktury zadaniowej NKP ukierunkowana była na ściślejszą korelację z prowadzonymi kierunkami i specjalnościami pedagogicznymi (spadek liczby sekcji problemowo-badawczych), wśród których należy wymienić sekcję wychowania przedszkolnego (dr Antonina Sawicka, dr Janina Siejko-Domańska), sekcję pedagogiki wczesnoszkolnej (dr Gabriela Kapica, mgr Małgorzata Drost-Rudnicka), sekcję penitencjarną (dr Eleonora Sapia-Drewniak), sekcję resocjalizacyjną (mgr Irena Mudrecka, mgr Jadwiga Staniszevska), a także sekcję pedagogiki społecznej i przeciwdziałania narkomanii (dr Z. Jasiński) oraz historii wychowania i pedagogiki porównawczej (dr J. Gburek)⁴⁴.

W wyniku wewnętrznych zmian struktury organizacyjnej opolskiej WSP (1989 r.), w miejsce dotychczasowego Instytutu Pedagogiki, stanowiącego największą jednostkę organizacyjną uczelni, erygowano trzy nowe podmioty: Instytut Nauk Pedagogicznych (dalej: INP), Instytut Pedagogiki Wczesnoszkolnej (dalej: IPW) oraz Wydziałową Katedrę Psychologii⁴⁵. Wywołało to jednocześnie konieczność przeobrażeń w ramach samego studenckiego ruchu, który musiał elastycznie zaadaptować się do nowej sytuacji. W ten sposób m.in. za zgodą rektora prof. dra hab. Stanisława Kochmana, przekształcono dotychczasową sekcję naukową pedagogiki wczesnoszkolnej NKP w samodzielne Koło Naukowe Pedagogiki Wczesnoszkolnej (dalej: KNPW), funkcjonujące przy

⁴² Zob. Jasiński. 1985. *Z dziejów Naukowego Koła Pedagogów*, 22.

⁴³ Cieśla. 2023. *Studencki ruch naukowy pedagogów*, 63.

⁴⁴ Archiwum Zakładowe Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego (dalej: AZINP UO). [Bez sygn.]. Sprawozdania z działalności NKP za lata 1985–1989.

⁴⁵ Zenon Jasiński. 2004. *Działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1989–2003 (wybrane problemy)*. W *30 lat opolskiej pedagogiki*. Red. Józefa Brągiel, Zenon Jasiński, Ewa Smak, Stanisława Włoch, 25. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

IPW⁴⁶. Natomiast w ramach NKP, liczącego w 1992 r. 20 członków⁴⁷, powołano nowe sekcje tematyczne: pedagogiki zdrowia (dr Marian Kapica) i pracy socjalnej (mgr Piotr Sikora)⁴⁸.

Tabela 1. Studencki ruch naukowy pedagogów w okresie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu (1954–1994)

Koło Naukowe	Lata działalności	Opiekunowie koła naukowego	Przewodniczący koła naukowego
Koło Młodych Pedagogów	1954–1956	dr Piotr Guz (1954–1956)	Andrzej Skowron (1954–1956)
Naukowe Koło Pedagogów (struktura sekcyjna)	od 1974	dr Franciszek Czech (1974–1978), dr hab. Zenon Jasiński (od 1978)	Tadeusz Białowicz (1974–1977), Elżbieta Deręgowska (1977–1979), Barbara Zobel (1979–1981), Jolanta Jarmolińska (1981–1983), Bożena Stojek (1983–1987), Urszula Smusz (1987–1989), Jolanta Fikus (1989–1992)
Koło Naukowe Pedagogiki Wczesnoszkolnej	od 1990	dr Gabriela Kapica (od 1990)	Katarzyna Rembisz (1990–1991), Danuta Dyrda (1991–1992), Justyna Hanisz (1992–1994), Agnieszka Hordyjewska (od 1994)

Źródło: Cieśla. 2023. *Studencki ruch naukowy pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej i Uniwersytecie Opolskim*, 63.

3. Działalność naukowo-dydaktyczna studenckiego ruchu naukowego pedagogów

Misję studenckiego ruchu naukowego pedagogów w zakresie działalności naukowo-dydaktycznej urzeczywistniano przy życzliwym wsparciu pracowników katedr i instytutów, inspirujących młodzież akademicką do działalności pogłębiającej wiedzę fachową i ogólną (wykraczającą poza oferowany program studiów). Działania te poszerzały zakres prac badawczych uczelni, powiązanych z potrze-

⁴⁶ Muzeum Uniwersytetu Opolskiego (dalej: MUO), sygn. MUO-30, Kronika Koła Naukowego Pedagogiki Wczesnoszkolnej (dalej: Kronika KNPW). T. 1: 1987–1994, 47.

⁴⁷ Piotr Sikora. 1992. „Wiadomości z Instytutu Nauk Pedagogicznych”. Nasze Sprawy. Biuletyn informacyjny WSP w Opolu 4: 4.

⁴⁸ Jasiński. 2004. *Działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1989–2003*, 44.

bami środowiska, a w efekcie pozwalały na zdobycie doświadczeń badawczych, dających lepsze „przygotowanie naukowe i praktyczne do wyzwań rynku pracy”⁴⁹, pozostawiając przy tym znaczący dorobek naukowy w postaci wygłoszonych referatów i komunikatów z badań oraz artykułów naukowych, publikowanych m.in. w materiałach pokonferencyjnych⁵⁰ czy czasopismach pedagogicznych⁵¹.

Studencki ruch naukowy polskich pedagogów na przestrzeni lat był zarówno organizatorem, jak i uczestnikiem licznych konferencji i seminariów naukowych (organizowanych przez inne ośrodki akademickie). Stanowił on platformę wymiany myśli i doświadczeń, dotyczących działalności pedagogicznej, a zarazem umożliwiających nawiązywanie nowych kontaktów z innymi kołami i ośrodkami o podobnym profilu działalności⁵². Pierwszym sukcesem studenckiego koła pedagogicznego w tym zakresie była współorganizacja w 1954 r., wraz z innymi kołami WSP (marksistowskim, literackim, językoznawczym, matematycznym i fizycznym) i pod egidą ZSP, ogólnouczelnianej konferencji studenckiej pt. *Pedagogika socjalistyczna i jej osiągnięcia*⁵³. Okres szczególnych sukcesów w zakresie upowszechniania dorobku badawczego NKP zapoczątkował cykl ogólnopolskich seminariów kół pedagogicznych, odbywających się w Dąbrowie Niemodlińskiej w latach 1976–1978⁵⁴, poświęconych problematyce niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży⁵⁵, która była szeroko omawiana i poszerzana w toku konferen-

⁴⁹ Bożena Boryczko, Leszek Kurcz. 2014. „Studenckie koła naukowe jako element wspomagający proces nauczania na wyższej uczelni”. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych* 4 (87): 107.

⁵⁰ Zob. Tadeusz Gospodarek, Zygmunt Łomny. Red. 1980. *Problemy patologii społecznej nieletnich i młodzieży w Polsce: materiały z konferencji naukowej*. Opole: Wydawnictwo WSP; Tadeusz Cielecki, Zenon Jasiński. Red. 1987. *Zagrożenie młodzieży patologiami społecznymi w Polsce: materiały z konferencji naukowej*. Opole: Wydawnictwo WSP; Augustyn Leśnik. Red. 1987. *Potrzeby a możliwości przeciwdziałania patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży w Polsce*. Opole; Mieczysław Balowski. Red. 1989. *70 lat nauki w niepodległej Polsce: materiały z konferencji naukowej*. Opole: Wydawnictwo WSP; Edward Nycz. Red. 1993. *Aleksander Kamiński – działacz i uczonek: materiały z seminarium naukowego „Aktualność dziedzictwa pedagogicznego Aleksandra Kamińskiego”*. Opole: Wydawnictwo WSP.

⁵¹ Zob. Janina Siejko-Domańska. 1985. „W trosce o wysoki poziom kształcenia nauczycieli przedszkoli w Opolskiej WSP”. *Wychowanie w Przedszkolu* 6: 333–337.

⁵² Agnieszka Nymś-Górna. 2021. „Wokół uniwersyteckich kół naukowych – przegląd pojęć i możliwości”. *Pareja* 2 (16): 52.

⁵³ Michulowicz. 1970. *Społeczno-polityczna, kulturalna i naukowa działalność*, 235.

⁵⁴ Przykładowe tematy wystąpień członków NKP: *Pozycja ucznia społecznie niedostosowanego w zespole klasowym; Uczeń niedostosowany społecznie w opinii nauczycieli; Kuratorski Ośrodek Pracy z Młodzieżą w Opolu – metody i efekty pracy resocjalizacyjnej*. Zob. Józefa Brągiel. 1980. *Problemy patologii środowiska młodzieżowego w działalności badawczej studentów pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu*. W *Problemy patologii społecznej nieletnich i młodzieży w Polsce: materiały z konferencji naukowej*. Red. Tadeusz Gospodarek, Zygmunt Łomny, 336–337. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.

⁵⁵ Zob. Brągiel. 1980. *Problemy patologii środowiska młodzieżowego*, 335–340.

cji⁵⁶ organizowanych w następnych latach przez NKP i instytucje partnerskie. Kolejną inicjatywą naukową studenckiego ruchu pedagogów, związaną z obchodami jubileuszu 30-lecia powstania opolskiego koła pedagogicznego, była organizacja w 1984 r. ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. *Stan i potrzeby opiekuńczo-wychowawcze społeczeństwa w świetle przeobrażeń cywilizacyjnych*⁵⁷. Z kolei na początku lat 90., stanowiących jednocześnie ostatni okres funkcjonowania opolskiej WSP, studenckie koła naukowe były współorganizatorem dwóch ogólnopolskich seminariów naukowych⁵⁸.

Jednocześnie młodzież akademicka zrzeszona w studenckim ruchu naukowym pedagogów aktywnie uczestniczyła w seminariach i konferencjach naukowych proponowanych przez inne ośrodki akademickie w kraju⁵⁹ i za gra-

⁵⁶ Przykłady wygłoszonych referatów: *Problemy patologii niektórych środowisk młodzieżowych w Polsce* (1980 r.); *Potrzeby a możliwości przeciwdziałania patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży w Polsce* (1984 r.); referat wspólny członków NKP – *Badania nad stanem zagrożenia alkoholowego wśród młodzieży na Opolszczyźnie; Zagrożenie młodzieży patologiami społecznymi w Polsce* (1987 r.); K. Matwiejczuk, *Współdziałanie kuratorów społecznych z wybranymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi miasta Opola w zakresie resocjalizacji*. Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 22–47.

⁵⁷ W trakcie konferencji jubileuszowej wystąpili z referatami: A. Gajeczka – *Przygotowanie dzieci w wieku przedszkolnym do przyszłych zadań i ról społecznych*; D. Albin, E. Konieczna – *Udział ludzi niepełnosprawnych w kulturze*; mgr A. Kurcz – *Stan i potrzeby instytucjonalnych form opieki częściowej nad małym dzieckiem w mieście Opolu*. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdanie z działalności NKP w roku akademickim 1983–1984*.

⁵⁸ Pierwsza z nich nosiła tytuł: *Aktualność dziedzictwa pedagogicznego Aleksandra Kamińskiego*. Zorganizowały ją 21 listopada 1992 r. NKP, INP i Komenda Chorągwi Polskiej ZHP. Referaty członków NKP: A. Jakubczak, J. Świrska, I. Rzeźniczek – *Kategoria czasu wolnego w ujęciu Aleksandra Kamińskiego*; A. Szczęsna, P. Sikora – *Miejsce Aleksandra Kamińskiego w pedagogice społecznej*. Druga z konferencji: *Wychowanie wobec wartości pracy*, zorganizowana została w dniach 1–2 czerwca 1993 r. przez KNPW z IPW. Wspólne wystąpienie członków KNPW: M. Dębska, D. Gwizdek, J. Hanisz, B. Kałuża, A. Mendyk, V. Pajonczek, K. Wolska – *Komunikaty z badań prowadzonych przez studentów Naukowego Koła Pedagogów Wczesnoszkolnych*. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Kronika Naukowego Koła Pedagogów* (dalej: *Kronika NKP*), 55–61; MUO, sygn. MUO-30. *Kronika KNPW*. T. 1, 93–101.

⁵⁹ Były to m.in.: Ogólnopolska Konferencja Makarenkowska w Toruniu (1974 r.), Ogólnopolska Sesja Naukowych Kół Pedagogów w Gdańsku: *Uwarunkowanie procesu wychowania* (1976 r.), Ogólnopolskie Seminarium Kół Naukowych Prawników w Warszawie: *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym* (1976 r.), referat: D. Jeziorowska, H. Pieczonka, W. Adamczuk, A. Weiss – *Niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży*, Seminarium NKP w Krakowie (1976 r.), gdzie referat wygłosił: M. Pacioch – *Niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży*, Ogólnopolska Konferencja Komisji Nauki ZG SZSP (1976 r.) z referatem: T. Białowicz – *Funkcjonowanie Naukowych Kół Pedagogów w WSP i uniwersytetach*, Seminarium Naukowych Kół Pedagogów we Wrocławiu: *Niedostosowanie społeczne i jego determinanty* (1977 r.), Seminarium Naukowych Kół Socjologów w Gdańsku: *Współczesna młodzież w procesie przemian* (1977 r.), Seminarium Naukowych Kół Prawników w Warszawie: *Prawo jako instrument wychowania społecznego* (1977 r.), Seminarium Naukowych Kół Pedagogów w Cieszynie: *Diagnozowanie potrzeb środowiska akademickiego* (1977 r.), Ogólnopolski Komitet Koordynacyjny w Kielcach: *Kierunki działalności NKP po II Kongresie Studenckiego Ruchu Naukowego w Katowicach* (1979 r.), Międzynarodowa Konferencja Kół Naukowych Pedagogów w Lublinie: *Szkoła w oczach dziecka* (1990 r.), gdzie wygłoszono dwa referaty: K. Rembisz, T. Dziuk, J. Bryl – *Przedszkole w opinii badanych dzieci oraz Szkoła w oczach dziecka*, Ogólnopolskie Seminarium Naukowo-Dydaktyczne w Sulejówku: *Współczesne tendencje w począt-*

nicą⁶⁰ (w tym w ramach współpracy naukowej Zakładów Historii Wychowania WSP w Opolu i WSP w Poczdamie⁶¹), nie zapominając przy tym o seminariach uczelnianych opolskiej WSP⁶², mających charakter przeglądowy i popularyzacyjny⁶³.

Tradycyjną formą zespołowej pracy naukowo-badawczej studentów zrzeszonych w pedagogicznych kołach naukowych WSP w terenie były cyklicznie organizowane od lat 70. – pod opieką merytoryczną nauczycieli akademickich – tematyczne obozy naukowe. Swym oddziaływaniem obejmowały one obszar województwa opolskiego. Wyjazdy te umożliwiały zastosowanie zdobytej w trakcie studiów wiedzy teoretycznej w praktycznym działaniu, nastawionym na badanie i rozwiązywanie istotnych problemów życia społeczno-gospodarczego regionu⁶⁴, wyznaczających kierunki i formy pracy naukowej studentów w trakcie całego roku akademickiego⁶⁵ oraz stanowiących zarazem atrakcyjną i efektywną formę odbywania praktyk grupowych (przewidzianych programem studiów).

kowej nauce czytania dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (1990 r.), gdzie również zaprezentowano dwa referaty: G. Kapica, M. Orzoł, B. Macuk – *Wpływ przerwy wakacyjnej na umiejętności czytania u dzieci rozpoczynających naukę szkolną* oraz *Kształtowanie się umiejętności czytania u dzieci 6–7 letnich*. Zob. Gąska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 19–25; MUO, sygn. MUO-30. *Kronika KNPW*. T. 1, 48–57.

⁶⁰ Np. Międzynarodowa Studencka Konferencja Naukowa w Hradec Králové (1986 r.), gdzie referat zaprezentował B. Ruczaj – *Badania studenckie nad patologiami społecznymi w Polsce*. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Kronika NKP*, 32.

⁶¹ Zaprezentowane wystąpienia członków NKP: T. Białowicz, A. Weiss – *Rola SZSP w adaptacji studentów I roku* (1976 r.), M. Łyżwińska, A. Rycombel – *Dzień powszedni w śląskiej szkole ludowej w I połowie XIX w.* (1979 r.), M. Szczerba, B. Zobel – *Pierwsze elementarze dla szkół ludowych na Górnym Śląsku* (1979 r.), B. Zobel – *Praktyki pedagogiczne w zakładach kształcenia nauczycieli w Polsce* (1981 r.), grupa NKP – *Zainteresowanie prasy pedagogicznej w Polsce szkolnictwem krajów ościennych* (1986 r.). Zob. Jasiński. 1985. *Z dziejów Naukowego Koła Pedagogów*, 20–21; AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdanie z działalności NKP w roku 1986–1987*, 2–3.

⁶² M.in. Uczelniane Forum Kół Naukowych: *Rola studenckiego ruchu naukowego w przygotowaniu zawodowym kandydatów na nauczycieli* (1986 r.) i wygłoszony referat: K. Matwiejczuk, B. Stojek – *Rola badań prowadzonych w NKP dla doskonalenia warsztatu pedagoga*, IV Uczelniane Forum Studenckich Kół Naukowych: *Zagadnienia pracy z uczniem i studentem wybitnie uzdolnionym* (1988 r.), referat: M. Orzoł – *Formy pracy z uczniem zdolnym*, V Uczelniane Forum Studenckich Kół Naukowych: *Nauka w 70-leciu Polski Niepodległej* (1988 r.), z referatem: U. Smusz – *Poglądy na wykorzystanie zabawy w procesie kształcenia młodszych uczniów w 70-leciu Polski Niepodległej*, VI Forum Kół Naukowych WSP: *Cywilizacja wobec wyzwań przyszłości* (1990 r.), gdzie wygłoszono dwa referaty: E. Skrzypczak – *Futurum pedagogiki wczesnoszkolnej*, M. Werszner – *Główne kierunki psychoterapii w wychowaniu*. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdania z działalności NKP w latach 1985–1989*.

⁶³ Dziechciarz, Goduła. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 176–177.

⁶⁴ Dziechciarz. 1977. „Rola studenckiego ruchu naukowego w procesie wychowawczym szkoły wyższej”, 87.

⁶⁵ Zdzisław Sadkowski. 1976. „Rola obozów naukowo-badawczych w pracy koła naukowego”. *Życie Szkoły Wyższej* 10: 87.

Tabela 2. Zestawienie obozów naukowo-badawczych kół pedagogicznych w latach 1975–1994

Rok	Teren	Koło Naukowe	Tematyka badawcza obozu	Opiekun
1975	Racibórz	NKP	<i>Pozycja ucznia niedostosowanego w klasie</i>	doc. F. Czech
1976	Prudnik	NKP	<i>Społeczne uwarunkowania osiągnięć szkolnych</i>	doc. F. Czech, mgr J. Bunda, mgr D. Kowalczyk
1979	Opole	NKP	<i>Z myślą o dziecku – VI Letnia Szkoła Młodych Pedagogów</i>	dr Z. Jasiński
1980	województwo opolskie	NKP	<i>Wykorzystanie szkolnych izb pamięci i ekspozycji pamięci narodowej w pracy dydaktyczno-wychowawczej szkół</i>	dr Z. Jasiński
1983	Opole	NKP	<i>Potrzeby ludzi niepełnosprawnych</i>	mgr T. Białowicz
1984	Racibórz	NKP	<i>Działalność profilaktyczna szkół raciborskich w zakresie zwalczania alkoholizmu</i>	dr Z. Jasiński, dr E. Holona
1988	Racibórz	NKP/ sekcja pw	<i>Wpływ przerwy wakacyjnej na poziom umiejętności czytania dzieci wstępujących do klasy pierwszej – 2 etapy badań⁶⁶</i>	dr G. Kapica
1989	Racibórz	NKP/ sekcja pw	<i>Stoień rozumienia czytanego tekstu u uczniów klas I–III w zależności od przygotowania</i>	dr G. Kapica
1992	Racibórz	NKP	<i>Kształtowanie kultury zdrowotnej mieszkańców miasta Raciborza</i>	dr M. Kapica
1994	Racibórz	NKP, KNPW	<i>Kształtowanie się systemu wartości dzieci w okresie transformacji ustrojowej⁶⁷</i>	dr G. Kapica, dr M. Kapica, doc. dr hab. A. Nelesovská, dr J. Svoboda

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Jasiński. 2004. *Działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1989–2003*, 23; AZINP UO. [Bez sygn.]. Kronika NKP; [bez sygn.]. Kronika KNPW.

⁶⁶ Zob. Gabriela Kapica. 1992. „Wpływ przerwy wakacyjnej na poziom umiejętności czytania u dzieci rozpoczynających naukę szkolną”. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu*. Pedagogika 26: 49–59.

⁶⁷ Międzynarodowy studencki obóz naukowy zorganizowany został wspólnie z Katedrą Pedagogiki Uniwersytetu Palackiego z Ołomuńca.

Warto podkreślić, że badania z udziałem studentów, realizowane w ramach wakacyjnych obozów naukowych, prowadzono na terenie przemysłowych zakładów pracy, w szkołach czy w instytucjach kulturalnych⁶⁸. Ich wyniki opracowywane były nie tylko w formie publikowanych raportów, ale przede wszystkim wykorzystywane w przygotowywanych przez studentów pracach przejściowych i dyplomowych⁶⁹. Ponadto studencki ruch naukowy pedagogów trzykrotnie podejmował się realizacji badań zleconych przez organizacje zewnętrzne. W 1981 r., odpowiadając na zapotrzebowanie Opolskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego, przeprowadzono pod kierunkiem dra Z. Jasińskiego badania weryfikujące: *Działalność kulturalno-oświatowa towarzystw na Opolszczyźnie*⁷⁰. W 1984 r. uczestniczono w centralnie sterowanych badaniach (nr projektu CPBR 11.08), koordynowanych przez Instytut Pedagogiki, na zlecenie Oddziału Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego i Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego w Raciborzu: *Działalność profilaktyczna szkół raciborskich w zakresie zwalczania alkoholizmu*⁷¹. Ostatnie badania zespołowe prowadzono w ramach studenckiego obozu naukowego (1992 r.), dotyczącego zagadnienia kształtowania kultury zdrowotnej mieszkańców miasta Raciborza. Zostały one sfinansowane przez prezydenta miasta – mgra Jana Kuligi⁷².

Członkowie pedagogicznych kół naukowych na przestrzeni lat 70. i 80. aktywnie uczestniczyli w Letnich Szkołach Młodych Pedagogów (LSMP), organizowanych m.in. w Toruniu, Iłży, Białymstoku, Poznaniu czy Jachrance. Były one specyficzną odmianą (teoretyczno-dyskusyjną) obozów naukowych, ukierunkowaną na pogłębianie wiedzy i wspieranie rozwoju naukowego młodych adeptów pedagogiki, w tym wzbogacanie ich warsztatu badawczego⁷³, stymulowanego pod okiem wybitnych przedstawicieli zarówno polskiej, jak i zagranicznej pedagogiki. Warto podkreślić, że opolskie środowisko naukowe, włączając się w obchody międzynarodowego Roku Dziecka, pełniło funkcję gospodarza VI edycji LSMP, odbywającej się w 1979 r. pod hasłem: *Z myślą o dziecku*. W jej trakcie, oprócz omówienia przez pracowników naukowych problemów i wyzwań ówczesnej metodologii

⁶⁸ Zygmunt Łomny. 2004. Z początków opolskiej pedagogiki. W *30 lat opolskiej pedagogiki*. Red. Józefa Brągiel, Zenon Jasiński, Ewa Smak, Stanisława Włoch, 14. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

⁶⁹ Gabriela Kapica. 1997. „Czy koła to przeszłość?”. Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego 6 (8): 14.

⁷⁰ Zob. Zenon Jasiński. 1982. „Towarzystwa regionalne na Opolszczyźnie”. *Wczoraj, Dzisiaj, Jutro* 3: 29–46.

⁷¹ Karcz-Taranowicz. 2022. „Z dziejów studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Uniwersytecie Opolskim”, 10.

⁷² Sikora. 1992. „Wiadomości z Instytutu Nauk Pedagogicznych”, 4.

⁷³ Dziechciarz, Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 147–148.

badan pedagogicznych, wygłoszono szereg referatów i komunikatów z badań⁷⁴, wskazujących na pluralizm zainteresowań badawczych studentów zrzeszonych w pedagogicznych kołach naukowych⁷⁵.

Istotną sferę funkcjonowania studenckiego ruchu naukowego pedagogów stanowiła aktywność samokształceniowa, umożliwiająca pogłębianie wiedzy i rozwój zainteresowań pedagogicznych, jak również poszerzenie zakresu kompetencji poszczególnych członków, dających podstawy do podejmowania pracy badawczo-dydaktycznej i popularyzatorskiej⁷⁶.

Najpowszechniejszą formę działalności samokształceniowej studentów zrzeszonych w pedagogicznych kołach naukowych stanowiła organizacja wykładów i odczytów wybitnych pedagogów⁷⁷ oraz spotkań otwartych ze specjalistami i praktykami⁷⁸. Pozwalały one na lepsze poznanie potencjalnego środowiska pracy (wpisując się niejako w misję opolskiej WSP), obejmując przygotowanie absolwentów łączących wiedzę fachową z głębokim zaangażowaniem ideowym i społecznym⁷⁹.

Udział studenckiego ruchu naukowego opolskich pedagogów w organizowanych wycieczkach naukowo-dydaktycznych i obozach szkoleniowych stanowił atrakcyjną formę poszerzania wiedzy i umiejętności praktycznych, wzbogacając tym samym efekty realizowanego na kierunkach pedagogicznych procesu dydaktyczno-wychowawczego. Celem zapoznania się z nowoczesnymi metodami rehabilitacji i rewitalizacji dzieci z niepełnosprawnościami, zorganizowano wyjazd studyjny do Rabki (1976 r.), nawiązując przy okazji nowe znajomości z przedstawicielami innych pedagogicznych kół naukowych w trakcie odwiedzin Katowic i Krakowa⁸⁰. Z kolei

⁷⁴ Zob. Zenon Jasiński. Red. 1980. *Problemy dzieci i młodzieży w badaniach młodych pedagogów. Materiały VI Letniej Szkoły Pedagogów*. Opole: Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Naukowe Koło Pedagogów.

⁷⁵ Członkowie NKP wygłosili dwa referaty: *Resocjalizacja w warunkach wolnościowych oraz Postawy młodzieży wobec mienia*. Zob. Brągiel. 1980. *Problemy patologii środowiska młodzieżowego*, 337.

⁷⁶ Dziechciarz, Godula. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 91–92.

⁷⁷ M.in.: dr Witold Kruk-Ołpiński (1955 r.), prof. Bogdan Suchodolski (1974 r.), prof. Jan Kopnopnicki (1975 r.), dr Henryk Zygner (1976 r.), prof. Stanisław Jedlewski (1976 r.), doc. dr Eugeniusz Tonkow (1976 r.), prof. Włodzimierz Goriszowski (1977 r.), doc. dr Zygmunt Łomny (1979 r.), prof. Mikołaj Kozakiewicz (1983 r.), doc. dr hab. Zygmunt Wiatrowski (1986 r.), prof. Wincenty Okoń (1988 r.). Zob. Cieśla. 2023. *Studencki ruch naukowy pedagogów*, 71.

⁷⁸ M.in. z twórcą Monaru i Markotu – Markiem Kotańskim (1986 r.), Naczelnikiem Działu Penitencjarnego WUSW w Opolu – ppłk. Janem Kucharskim (1986 r.), Prezesem Sądu Rejonowego w Brzegu – Arturem Mudreckim (1988 r.), Dyrektorem Okręgowego Zarządu Zakładów Karnych w Opolu – dr. Józefem Koreckim (1989 r.). Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdania z działalności NKP w latach 1985–1989*.

⁷⁹ Wanda Matwiejczuk, Alicja Tomalska. 1985. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu 1950–1985*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, 25.

⁸⁰ Gąska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 21.

w latach 80. i 90. skoncentrowano się na wyjazdach bardziej lokalnych (m.in. z uwagi na pogarszającą się sytuację finansową organizacji), umożliwiającą studentom zrzeszonym w kołach naukowych poznanie sposobów funkcjonowania różnych instytucji systemu oświatowo-wychowawczego. Członkowie KNPW hospitolali m.in. zajęcia dydaktyczne w Szkole Podstawowej nr 34 w Gliwicach-Sośnicy, które prowadzone były przez mgr Genowefę Gulik, animatorkę ruchu freinetowskiego w Polsce (tj. technikami C. Freineta), w 1990 i 1992 r.⁸¹ Ponadto organizowano cykliczne wyjazdy członków NKP i studentów resocjalizacji do zakładów karnych w Brzegu, Choruli, Grodkowie, Nysie, Opolu czy Strzelcach Opolskich, połączone ze spotkaniami z osobami skazanymi i pracownikami tychże jednostek⁸². Nie rezygnowano jednak z wyjazdów dalszych, takich jak: Warszawa (1989 r.)⁸³, Gdańsk (1990 r.)⁸⁴ czy Kraków (1990 r.)⁸⁵. Ponadto członkowie pedagogicznych kół naukowych w ramach samokształcenia aktywnie uczestniczyli w dedykowanych obozach szkoleniowych odbywających się w kraju (np. w Szkole Przeciwdziałania Narkomanii w Rygni⁸⁶ czy w samodzielnie przygotowanym obozie w Golinie: *Trening grupowy jako forma przygotowania zawodowego nauczyciela*⁸⁷) i za granicą⁸⁸.

⁸¹ Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 61, 84.

⁸² Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdania z działalności NKP w latach 1986–1989*.

⁸³ Wycieczki dydaktyczne sekcji pedagogiki wczesnoszkolnej NKP do instytucji związanych z edukacją wczesnoszkolną m.in. do: Departamentu Kształcenia Ogólnego Ministerstwa Edukacji Narodowej (spotkanie z mgr H. Gutowską, wizytatorem), redakcji czasopisma naukowego „Oświata i Wychowanie” (wizyta u doc. dra hab. W. Pomykały, redaktora naczelnego) oraz odwiedziły redakcji nauczania początkowego Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych (spotkanie z mgr K. Kowalichyn i mgr A. Płoską). Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 35–38.

⁸⁴ Wycieczka naukowo-dydaktyczna członków KNPW do przedszkola-laboratorium Zakładu Logopedii Uniwersytetu Gdańskiego, realizującego eksperymentalny program nauki czytania i pisania, oparty o innowacyjną metodę autorstwa doc. dra hab. B. Rocławskiego. Zob. Agnieszka Kozłowska. 1997. „Jubileusz koła”. Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego 5–6 (7): 33.

⁸⁵ W trakcie wyjazdu dydaktycznego odwiedziono Społeczną Szkołę Podstawową nr 2 w Krakowie, słynącą z nowatorskiego podejścia do uczniów, a także spotkano się z doc. dr hab. J. Szymańską, zajmującą się pedagogiką wczesnoszkolną i terapeutyczną w krakowskiej WSP. Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 58–60.

⁸⁶ Szkoła zorganizowana została przez Zarząd Główny ZSP w Warszawie (w okresie od 30 kwietnia do 6 maja 1984 r.) i obejmowała kurs przygotowujący aktywistów studenckich do nawiązania kontaktu z osobami uzależnionymi od narkotyków. Program realizowano poprzez treningi interpersonalne i zajęcia seminaryjne prowadzone przez specjalistów – monarowców (psychologów i pedagogów). Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. Kronika NKP, 3.

⁸⁷ Odbywający się w dniach 11–17 września 1989 r. pod opieką mgr I. Mudreckiej, ukierunkowany na zapoznanie studentów z psychoterapeutycznym spojrzeniem na człowieka i wychowanie (zgodnym z psychologią humanistyczną), jak również na rozwijanie kompetencji interpersonalnych oraz pracę nad prawidłowym stosunkiem studentów do przyszłych podopiecznych. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. Kronika NKP, 54.

⁸⁸ Na zaproszenie społecznego związku opieki nad dziećmi i rodzinami cudzoziemców członkowie NKP pod opieką mgra P. Sikory uczestniczyli w dniach 9–23 listopada 1992 r. w wyjeździe zagranicznym do Singen (RFN), poświęconym problematyce funkcjonowania opieki socjalnej i spo-

4. Działalność kulturalno-społeczna studenckiego ruchu naukowego opolskich pedagogów

Profil działalności pedagogicznych kół i sekcji naukowych nie ograniczał się wyłącznie do aktywności naukowo-badawczej i samokształceniowej. Obejmował on także zaangażowanie na rzecz lokalnej społeczności (w tym koncentrację na jej problemach) i wspólnoty akademickiej (organizowanie i animowanie środowiska studenckiego)⁸⁹, stanowiąc wyrazisty przykład kształtowania właściwych postaw ideowo-wychowawczych dla ogółu braci studenckiej opolskiej WSP. Ukierunkowanie działań na środowiskową pracę społeczną (opiekuńczo-wychowawczą i resocjalizacyjną), wyrażającą się w poczuciu misji społecznej, pozwalało na lepsze przygotowanie do zawodu pedagoga i wychowawcy, co podkreślał ówczesny rektor WSP – prof. dr hab. T. Gospodarek w przemówieniu inauguracyjnym w 1979 r. VI Letnią Szkołę Pedagogów w Opolu⁹⁰.

Szczególny dorobek w zakresie aktywności społecznie użytecznej członkowie studenckiego ruchu naukowego pedagogów odnotowali w działaniach podejmowanych na rzecz opieki nad dzieckiem zagrożonym społecznie, w ramach współpracy środowiskowej z instytucjami opiekuńczo-wychowawczymi i placówkami resocjalizacyjnymi na terenie Opola. W ramach tych działań pełnili m.in. funkcję kuratorów społecznych przy Sądzie Rejonowym dla Nieletnich w Opolu, prowadzili zajęcia i dyżury w dwóch Kuratorskich Ośrodkach Pracy z Młodzieżą Nieletnią⁹¹, udzielali się w Milicyjnej Izbie Dziecka⁹² czy w Pogotowiu Makowym⁹³. Wiele uwagi i energii poświęcono również pracy w pogotowiu opiekuńczym oraz opiece nad uczniami

lecznej, w tym opieki nad imigrantami w warunkach wysokorozwiniętego społeczeństwa zachodnioeuropejskiego. Zob. Sikora. 1992. „Wiadomości z Instytutu Nauk Pedagogicznych”, 4; Jasiński. 2004. *Działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1989–2003*, 44.

⁸⁹ Monika Helak. 2017. „Społeczna odpowiedzialność kół naukowych”. *StRuNa. Czasopismo Studenckiego Ruchu Naukowego* 1: 79.

⁹⁰ Jasiński. Red. 1980. *Problemy dzieci i młodzieży w badaniach młodych pedagogów*, 6–8.

⁹¹ Koncentrowano się na udzielaniu nieletnim pomocy w nauce, w tym inspirowaniu i mobilizowaniu ich do nauki zawodu i wykonywania prac społecznych. Zob. Brągiel. 1980. *Problemy patologii środowiska młodzieżowego*, 336.

⁹² W ramach współpracy z Komendą Miejską Milicji Obywatelskiej w Opolu (od 1976 r.) członkowie NKP prowadzili zajęcia dydaktyczne i kulturalno-oświatowe dla dzieci i młodzieży, pomagając zarówno w odrabianiu prac domowych, jak i w rozwiązywaniu osobistych problemów zatrzymanych nieletnich w Milicyjnej Izbie Dziecka. Zob. Jasiński. 1985. *Z dziejów Naukowego Koła Pedagogów*, 24.

⁹³ W ramach działalności sekcji przeciwdziałania narkomanii pełniono w opolskim Pogotowiu Makowym cotygodniowe dyżury (w piątki), angażując się również w organizację „kręgu czystych serc” na opolskim rynku, zbiórkę podpisów pod apelem dotyczącym zakazu uprawy maku w województwie opolskim czy prowadząc w okresie wakacyjnym zajęcia dla młodzieży zagrożonej uzależnieniem. Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdanie z działalności NKP w roku 1985–1986*, 2.

ze Szkoły Podstawowej nr 5 w Opolu (klasy I–III), mającymi problemy z nauką⁹⁴. Warto także wspomnieć o interesującej inicjatywie członków KNPW, którzy w trosce o dobro dziecka wystosowali pismo do redakcji Teleexpressu (TVP) z prośbą o patronat i rozpowszechnienie specjalnego apelu do przedsiębiorstw, ogłaszających się w środkach masowego przekazu (hasło inicjatywy: *Podarujmy dzieciom lato. Podarujmy dzieciom słońce*). Członkowie KNPW zachęcali wówczas do współtworzenia dedykowanego funduszu na rzecz wakacyjnego wypoczynku dzieci, zasilanego ze środków pochodzących z rezygnacji z części publikowanych reklam, z którego dochody przekazywane byłyby do instytucji przygotowujących obozy i kolonie dla dzieci (np. SOS Wioski Dziecięce czy Towarzystwo Przyjaciół Dzieci)⁹⁵.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność pedagogicznych kół naukowych na rzecz popularyzacji nauk pedagogicznych, w tym przygotowywane prelekcje dla rodziców, teatryki kukiełkowe dla dzieci, organizowane wystawy i wydawane gazetki, upowszechniające wiedzę pedagogiczną i dorobek kół⁹⁶. Nie zapominało również o promocji uczelni i prowadzonych kierunków studiów, odbywającej się poprzez organizację tzw. akcji preorientacyjnych, związanych ze spotkaniami z uczniami klas maturalnych szkół średnich województwa opolskiego⁹⁷, połączonych z prezentacją warunków studiowania w opolskiej WSP. Pamiętano także o działaniach zorientowanych na integrację środowiska akademickiego (zgodnie z dewizą opiekunki KNPW: „Nie samą pracą badawczą żyje student”⁹⁸), przejawiających się w następujących formach upowszechniania i rozwijania kultury studenckiej: uczestnictwo w wieczornicy z okazji powrotu Ziem Zachodnich i Północnych do Macierzy⁹⁹, wspólne wycieczki do Budapesztu i Bańskiej Bystrzycy, rajdy turystyczno-krajoznawcze do Wisły i Żywca (1984 r.), zwiedzanie instytucji kultury (m.in. muzeów i galerii przy okazji uczestnictwa w seminariach naukowych) czy urządzone imprezy okolicznościowe (np. andrzejki) i wieczorki towarzyskie (także pożegnalne dla odchodzących zasłużonych członków kół, którzy otrzymywali pamiątkowe nagrody¹⁰⁰).

⁹⁴ Członkowie sekcji resocjalizacji i pedagogiki wczesnoszkolnej NKP objęli opieką 16 uczniów, udzielając im indywidualnych korepetycji, pomagając przy odrabianiu zadań domowych, pełniąc jednocześnie cotygodniowe dyżury (w czwartki). Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdanie z działalności NKP w roku 1988–1989*, 3.

⁹⁵ Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 86–87.

⁹⁶ Zob. AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdania z działalności NKP w latach 1985–1989*.

⁹⁷ Gąska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 20.

⁹⁸ Kapica. 1997. „Czy koła to przeszłość?”, 14.

⁹⁹ Gąska, Gburek, Wojewoda, Jasiński. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole*, 20.

¹⁰⁰ Zob. MUO, sygn. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1, 64.

*

Studencki ruch naukowy pedagogów w okresie funkcjonowania opolskiej WSP charakteryzował się różnorodnością podejmowanych inicjatyw naukowo-badawczych, dydaktycznych czy społecznych – skoncentrowanych na pracę środowiskową, umożliwiającą przyszłym pedagogom zarówno lepsze poznanie środowiska wychowawczego (w tym instytucji oświatowo-wychowawczych i resocjalizacyjnych), jak i przygotowywanie do pełnienia ważnych obowiązków społecznych w toku wykonywania przyszłej pracy zawodowej.

Działalność w pedagogicznych kołach naukowych pełniła integracyjne i inspiratorskie funkcje, wyzwalając w swych członkach ambicje i aspiracje twórcze, mobilizujące do lepszej nauki¹⁰¹. Zarazem kształtowała ona swoisty model awansu, stanowiąc „filtr kandydatów” na nauczycieli akademickich lub asystentów¹⁰², weryfikując predyspozycje naukowo-badawcze i dydaktyczne szczególnie zaangażowanych studenckich aktywistów (np. Tadeusz Białowicz czy Katarzyna Matwiejczuk). Członkowie ruchu, wspierani przez swych akademickich mistrzów – opiekunów kół i sekcji naukowych, mogli efektywnie wkroczyć w świat nauki, poszerzając i uzupełniając wiedzę, doskonaląc warsztat metodologiczny, rozwijając pasje oraz nabywając pierwsze doświadczenia naukowe¹⁰³.

Kluczem do sukcesu studenckiego ruchu naukowego pedagogów w analizowanym okresie było także nawiązywanie szerokich kontaktów z innymi kołami o podobnym profilu działalności, funkcjonujących w kraju (m.in. z Cieszyna, Katowic, Kielc, Krakowa, Lublina, Olsztyna, Siedlec, Torunia, Warszawy, Wrocławia i Zielonej Góry¹⁰⁴) i poza jego granicami (m.in. z WSP w Hradec Králové, WSP w Poczdamie, z Uniwersytetem Palackiego z Ołomuńca czy uniwersytetem w Ostrawie¹⁰⁵). Spotkania te niejednokrotnie przybierały charakter systematycznej współpracy, integrując pedagogiczny ruch studencki¹⁰⁶. Warto podkreślić,

¹⁰¹ Karcz-Taranowicz. 2022. „Z dziejów studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Uniwersytecie Opolskim”, 6.

¹⁰² Marian Wojewoda. 1980. „Rola studenckich kół naukowych w przygotowaniu kadry do pracy w szkole wyższej”. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu*. Pedagogika 7: 157–158.

¹⁰³ Marcin Hibner. 2019. „Studenckie koło naukowe w oczach studentów na przykładzie SKN Bezpieczna Ściana”. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy* 33 (4): 145.

¹⁰⁴ Zob. MUO-30. Kronika KNPW. T. 1; AZINP UO. [Bez sygn.]. Kronika NKP; AZINP UO. [Bez sygn.]. *Sprawozdania z działalności NKP w latach 1983–1989*.

¹⁰⁵ Kozłowska. 1997. „Jubileusz koła”, 32.

¹⁰⁶ Dziechciarz, Goduła. 1979. *Studencki ruch naukowy*, 93–94.

że inicjatywy i projekty naukowo-badawcze studenckiego ruchu opolskich pedagogów znalazły oddźwięk i szerokie poparcie w środowisku, będąc wysoko ocenianymi przez władze uczelniane i instytutowe oraz przez wojewódzkie władze oświatowe. Wymiernym tego owocem jest m.in. przyznanie przez Ministra Oświaty i Wychowania Medalu Komisji Edukacji Narodowej (za działalność NKP w latach 1974–1977), czy też uhonorowanie przez ZSP odznaką dra Z. Jasińskiego – studenckiego opiekuna naukowego ruchu 1987 r.), pełniącego jednocześnie w latach 1981–1990 funkcję społecznego pełnomocnika rektora ds. Studenckiego Ruchu Naukowego opolskiej WSP¹⁰⁷. Ponadto indywidualne wyróżnienia (np. odznakę *Primus Inter Pares*, przyznawaną co roku najlepszym studentom opolskiej WSP) otrzymały m.in.: Bożena Stojek, Katarzyna Matwiejczuk czy Katarzyna Rogowska.

Przybliżona w niniejszym artykule charakterystyka działalności pedagogicznych kół naukowych opolskiej WSP wymaga uszczegółowienia w ramach dalszych analiz (np. uzupełnionych o wspomnienia byłych działaczy studenckich), by obecni studenci aktywiści mogli poznać i zrozumieć tradycję swych organizacji, zakorzenionych w okresie socjalistycznego ruchu naukowego, niestety wywołującego obecnie często pejoratywne konotacje, mimo pozostawienia ogromnego dorobku naukowo-dydaktycznego.

*

Bibliografia

Źródła

Muzeum Uniwersytetu Opolskiego (MUO)

Sygn. MUO-30. Kronika Koła Naukowego Pedagogiki Wczesnoszkolnej (KNPW). T. 1: 1987–1994.

Archiwum Zakładowe Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego (AZINP UO)

[Bez sygn.]. Kronika Naukowego Koła Pedagogów przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu 1983–1993 (KNP).

[Bez sygn.]. Sprawozdania z działalności Naukowego Koła Pedagogów (NKP) za lata 1983–1989.

¹⁰⁷ Bogdan Cimała. 2016. Sylwetka Profesora Zenona Jasińskiego. W *Obszary i przestrzenie edukacji. Meandry – konteksty – dylematy. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zenonowi Jasińskiemu w 70. rocznicę urodzin*. Red. Eugenia Karcz-Taranowicz, 24. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Opracowania

- Boryczko Bożena, Kurcz Leszek. 2014. „Studenckie koła naukowe jako element wspomagający proces nauczania na wyższej uczelni”. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych* 4 (87): 101–108.
- Brańpiel Józefa. 1980. Problemy patologii środowiska młodzieżowego w działalności badawczej studentów pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. W *Problemy patologii społecznej nieletnich i młodzieży w Polsce: materiały z konferencji naukowej*. Red. Tadeusz Gospodarek, Zygmunt Łomny, 335–340. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.
- Cieśla Paweł. 2023. Studencki ruch naukowy pedagogów w Wyższej Szkole Pedagogicznej i Uniwersytecie Opolskim – zarys działalności. W *50 lat opolskiej pedagogiki akademickiej i uniwersyteckiej*. Red. Edward Nycz, Patrycja Kaszubska-Dziergas, 61–74. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Cimała Bogdan. 2016. Sylwetka Profesora Zenona Jasińskiego. W *Obszary i przestrzenie edukacji. Meandry – konteksty – dylematy. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zenonowi Jasińskiemu w 70. rocznicę urodzin*. Red. Eugenia Karcz-Taranowicz, 15–41. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Dziechciarz Józef. 1977. „Rola studenckiego ruchu naukowego w procesie wychowawczym szkoły wyższej”. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* 116 (138): 85–92.
- Dziechciarz Józef, Godula Jerzy. 1976. „Potrzeba badań nad studenckim ruchem naukowym”. *Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego* 6 (28): 47–52.
- Dziechciarz Józef, Godula Jerzy. 1979. *Studencki ruch naukowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Gąska Andrzej, Gburek Jacek, Wojewoda Marian, Jasiński Zenon. 1979. *Naukowe Koło Pedagogów WSP Opole. Zarys monograficzny*. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.
- Gąska Andrzej, Gburek Jacek. 1980. Z działalności Naukowego Koła Pedagogów WSP w Opolu. W *Problemy dzieci i młodzieży w badaniach młodych pedagogów. Materiały VI Letniej Szkoły Pedagogów*. Red. Zenon Jasiński, 9–12. Opole: Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Naukowe Koło Pedagogów.
- Gulanowski Jacek. 2013. Problemy młodej polskiej nauki według członków kół naukowych. W *Fabryki dyplomów czy universitas?. O „nadwiślańskiej” wersji przemian w edukacji akademickiej*. Red. Maria Czerepaniak-Walczak, 198–225. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Helak Monika. 2017. „Społeczna odpowiedzialność kół naukowych”. *StRuNa. Czasopismo Studenckiego Ruchu Naukowego* 1: 79–82.
- Hibner Marcin. 2019. „Studenckie koło naukowe w oczach studentów na przykładzie SKN «Bezpieczna Ściana»”. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy* 33 (4): 145–151.

- Jasiński Zenon. Red. 1980. *Problemy dzieci i młodzieży w badaniach młodych pedagogów. Materiały VI Letniej Szkoły Pedagogów*. Opole: Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Naukowe Koło Pedagogów.
- Jasiński Zenon. 1982. „Towarzystwa regionalne na Opolszczyźnie”. *Wczoraj, Dzisiaj, Jutro* 3: 29–46.
- Jasiński Zenon. 1985. Z dziejów Naukowego Koła Pedagogów. W *Studencki ruch naukowy w opolskiej WSP. Materiały na seminarium kół naukowych nt. „Funkcje kół naukowych w przygotowaniu zawodowym kandydatów na nauczycieli”*. Red. Zenon Jasiński, 18–25. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.
- Jasiński Zenon. 2004. Działalność Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1989–2003 (wybrane problemy). W *30 lat opolskiej pedagogiki*. Red. Józefa Brągiel, Zenon Jasiński, Ewa Smak, Stanisława Włoch, 25–48. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Kapica Gabriela. 1992. „Wpływ przerwy wakacyjnej na poziom umiejętności czytania u dzieci rozpoczynających naukę szkolną”. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Pedagogika* 26: 49–59.
- Kapica Gabriela. 1997. „Czy koła to przeszłość?”. Indeks. *Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 6 (8): 14.
- Karcz-Taranowicz Eugenia. 2022. „Z dziejów studenckiego ruchu naukowego pedagogów w Uniwersytecie Opolskim – zarys problemu”. *Paidagogos* 7: 4–13.
- Kozłowska Agnieszka. 1997. „Jubileusz koła”. Indeks. *Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 5–6 (7): 32–33.
- Kozłowski Czesław. 1971. *Słownik organizacji młodzieżowych w Polsce 1918–1970*. Warszawa: Wydawnictwo „Iskry”.
- Kromolicka Barbara. 2016. „Zaangażowanie studentów w proces kształcenia uniwersyteckiego”. *Pedagogika Szkoły Wyższej* 2: 23–36.
- Kruk-Ołpiński Witold. 1956. „Działalność Katedry Pedagogiki naszej WSP”. *Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne. Pedagogika. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu* 1: 5–13.
- Kurzyk Bartłomiej. 2015. Model organizacji koła naukowego a rozwój praktycznych kompetencji studentów. W *Nauczyciel akademicki wobec nowych wyzwań edukacyjnych*. Red. Piotr Wdowiński, 129–141. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Łomny Zygmunt. 2004. Z początków opolskiej pedagogiki. W *30 lat opolskiej pedagogiki*. Red. Józefa Brągiel, Zenon Jasiński, Ewa Smak, Stanisława Włoch, 9–14. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Lubek Beata. 2016. „Aktywność studentów w Studenckich Kołach Naukowych a ich decyzje zawodowe”. *Zeszyty Studenckiego Ruchu Naukowego UJK* 25 (1): 171–178.
- Łuczyńska Barbara, Kruszek Marcin. 2007. Studencki ruch naukowy na Uniwersytecie Jagiellońskim. W *Studenci we wspólnocie akademickiej*. Red. Danuta Skulicz, 165–170. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Masnyk Marek. 1988. Wstęp. W *Studencki Ruch Naukowy w Opolskiej WSP (1986–1987)*. Red. Marek Masnyk, 2–3. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.

- Masnyk Marek. 1979. *Dzieje Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu w latach 1973–1978* [Niepublikowana praca magisterska]. WSP w Opolu. Archiwum Uniwersytetu Opolskiego (AUO), sygn. 14/325/79r.
- Matwiejczuk Wanda, Tomalska Alicja. 1985. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu 1950–1985*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.
- Michułowicz Janusz. 1970. Społeczno-polityczna, kulturalna i naukowa działalność studenckich organizacji młodzieżowych. W *Dwudziestolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu 1950–1970. Księga Pamiątkowa*. Red. Henryk Borek, Jan Jakubowski, 234–248. Opole – Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Mikołajczyk Magda. 1988. „Założenia organizacyjne i etapy ewolucji ruchu studenckiego w Polsce w latach 1944–1984”. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Ekonomiczno-Społeczne* 127 (5): 111–132.
- Nicieja Stanisław. 1985. *Opolska Alma Mater 1950–1985: fakty i ludzie*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.
- Nymś-Górna Agnieszka. 2021. „Wokół uniwersyteckich kół naukowych – przegląd pojęć i możliwości”. *Parezja* 2 (16): 46–53.
- Pietrzak Ryszard. 1997. „Koła wyszły z mody”. *Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 1 (3): 15–16.
- Reiner Bolesław. 1975. „Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu w środowisku naukowym regionu”. *Studia Śląskie. Seria Nowa* 27: 387–406.
- Rudno-Rudziński Krzysztof. 2007. Koła naukowe we wrocławskim środowisku akademickim. W *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*. Red. Adam Chmielewski, 646–654. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Sadkowski Zdzisław. 1976. „Rola obozów naukowo-badawczych w pracy koła naukowego”. *Życie Szkoły Wyższej* 10: 87–92.
- Sikora Piotr. 1992. „Wiadomości z Instytutu Nauk Pedagogicznych”. *Nasze Sprawy. Biuletyn informacyjny WSP w Opolu* 4: 4.
- Smużewska Marcelina. 2011. „Studencki ruch naukowy w systemie nauki akademickiej”. *Rocznik Lubuski* 37 (2): 195–209.
- Smużewska Marcelina. 2012. „Jak połączyć bakcyli nauki? Rzecz o genezie i roli akademickiego ruchu naukowego”. *StRuNa. Czasopismo Studenckiego Ruchu Naukowego* 1: 14–21.
- Smużewska Marcelina. 2012. „Studencki ruch naukowy w UMK”. *Biuletyn kół i organizacji studenckich Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu* 1: 6–14.
- Smużewska Marcelina. 2015. „Studencki ruch naukowy w polskich uniwersytetach z perspektywy zmian zachodzących we współczesnym szkolnictwie wyższym”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 1 (45): 215–233.
- Szymiczek Franciszek. 1963. *Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863–1918*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Wojewoda Marian. 1980. „Rola studenckich kół naukowych w przygotowaniu kadry do pracy w szkole wyższej”. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Pedagogika* 7: 157–174.

Wójciuk Michał. 2007. „Koło Naukowe Historyków Studentów UMCS w Lublinie (1953–2001). Działalność studenckiej organizacji naukowej na tle przemian społecznych i ustrojowych w Polsce”. *Radzyński Rocznik Humanistyczny* 5: 190–215.

*

Streszczenie: Studencki ruch naukowy jako system integracji i aktywizacji naukowo-badawczej najzdolniejszej młodzieży stanowił obszar wzmożonej troski ze strony socjalistycznych władz państwowych, zainteresowanych ukształtowaniem właściwych postaw ideowo-wychowawczych wśród przyszłej elity państwa. Celem opracowania jest próba uszczegółowienia w układzie chronologiczno-problemowym głównych obszarów działalności studenckiego ruchu naukowego pedagogów w okresie istnienia Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu (1954–1994). Scharakteryzowano genezę i rozwój studenckiego ruchu naukowego w Polsce oraz uwarunkowania funkcjonowania pedagogicznych kół naukowych w opolskiej uczelni, uwzględniając wielowymiarowy zakres ich oddziaływania w sferze naukowo-badawczej, dydaktycznej i kulturalno-społecznej, wykraczający poza oficjalny program studiów.

Słowa kluczowe: studenci, koło naukowe, studencki ruch naukowy, pedagogika, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Opolu.

Abstract: The Student Scientific Movement of Educators at the Higher Pedagogical College in Opole (1954–1994). The student scientific movement, as a system of integration and activation of the most talented youth in scientific research, represented an area of increased concern of the socialist state authorities, who were interested in shaping the appropriate ideological and educational attitudes among the future elite of the state. The aim of the study is an attempt to specify, in a chronological and problem-oriented manner, the main areas of activity of the student scientific movement of educators in the period of the Silesian Insurgents Higher Pedagogical College in Opole (1954–1994). The study outlines the origins and development of the student scientific movement in Poland and the conditions under which pedagogical research groups operated at the college in Opole, considering the multidimensional impact on the scientific research, didactic and cultural-social fields, going beyond the official study programme.

Keywords: students, scientific circle, students scientific movement, pedagogy, Higher Pedagogical College in Opole.